

Mokre slikarske tehnike u radu s djecom predškolske dobi

Grgić, Laura

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:078742>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

**LAURA GRGIĆ
ZAVRŠNI RAD**

**MOKRE SLIKARSKE TEHNIKE U RADU S
DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI**

Zagreb, lipanj, 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Čakovec)**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Laura Grgić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: MOKRE SLIKARSKE TEHNIKE U RADU S
DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

MENTOR: red.prof.mr.art., Ljubomir Levačić

SUMENTOR: Andrija Večenaj, predavač

Zagreb, lipanj, 2020.

SADRŽAJ

SADRŽAJ.....	1
Sažetak.....	2
Summary.....	3
1.UVOD.....	4
2.MOKRE SLIKARSKE TEHNIKE.....	5
2.1Akvarel.....	5
2.2.Tempera.....	6
2.3.Freska.....	8
2.4.Ulje.....	8
2.5.Akrilik.....	9
2.6.Gvaš	10
3.LIKOVNI RAZVOJ PREMA RAZVOJNIM FAZAMA DJETETA.....	12
3.1. Faza šaranja.....	12
3.2. Faza sheme.....	12
3.3. Faza razvijene sheme.....	13
3.4. Faza oblika i pojava.....	13
4. LIKOVNOST I RAD S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI.....	14
4.1. Razvoj likovnosti.....	14
4.2. Dječje stvaralaštvo.....	16
4.3. Upotreba slikarskih tehnika u radu s djecom.....	17
5.PRAKTIČNI RAD.....	19
5.1. Slikanje bundeve- tempera.....	19
5.2. Slikanje pahuljica bijelom temperom.....	23
5.3. Proljetno cvijeće- akvarel.....	25
5.4. More- akvarel.....	29
5.5. Aktivnosti u starijoj jasličkoj skupini (2-3g).....	32
5.6. Oslikavanje predložaka – tempera.....	33
5.7. Oslikavanje ukrasa- tempera.....	35
5.8. Bojanje školjkica- akvarel.....	36
6.ZAKLJUČAK.....	39
LITERATURA.....	41

Sažetak

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje imaju veliku ulogu u razvoju djeteta. Riječ je o cjelokupnom razvoju. Likovni razvoj jedan je od segmenata koji se smatra najvažnijim za djecu budući da se djeca od najranije dobi likovno izražavaju. To je jedan od najvažnijih načina izražavanja kod djece. Ono što ne treba zanemariti i što treba poznavati su i ostali segmenti razvoja djece, kako razvoja općenito, tako i individualnih posebnosti svakog djeteta. Na taj način likovni razvoj se može odvijati optimalno sukladno razvojnim fazama i razvojnim mogućnostima svakog djeteta.

Nakon prvog, teoretskog dijela rada, u drugom dijelu navode se praktični primjeri rada s djecom rane i predškolske dobi. Aktivnosti su provedene u suradnji s odgojiteljicama skupine te u skladu s njihovim svakodnevnim aktivnostima. Prije svake likovne aktivnosti provedena je i predaktivnost koja djecu uvodi u likovnu aktivnost. Također, očekivanja od djece te njihove individualne specifičnosti upoznate su u suradnji s odgojiteljicama. Aktivnosti su provedene u mješovitoj odgojno-obrazovnoj skupini (3-6 godina) te starijoj jasličkoj (2-3 godine). Aktivnosti su provedene u Sportskom dječjem vrtiću Mačak u čizmama. Cilj rada je bio istražiti na koji način djeca prihvaćaju likovne aktivnosti koje se temelje na primjeni mokrih slikarskih tehnika te analizirati način dječjeg rada kao i dobivene radove.

Ključne riječi: likovnost, mokre slikarske tehnike, razvoj djeteta

Summary

Early and preschool education plays a major role in a child's development. It concerns the whole development. Art development is one of the segments that is considered the most important for children since children express themselves artistically from an early age. It is one of the most important ways of expression among children. What should not be neglected and what should be known are other segments of children's development, both the development in general and the individual characteristics of each child. In this way, artistic development can take place optimally in accordance with the developmental stages and developmental capabilities of each child.

After the first, theoretical part of the paper, the second part gives practical examples of working with children of early and preschool age. The activities were carried out in cooperation with the educators of the group and in accordance with their daily activities. Before each art activity, a pre-activity was conducted which introduces children to art activity. Also, expectations from children and their individual specifics were met in cooperation with educators. The activities were carried out in a mixed educational group (3-6 years) and an older nursery (2-3 years). The activities were carried out in the Sports Kindergarten Cat in Boots. The aim of the paper was to investigate the way in which children accept art activities based on the application of wet painting techniques and to analyze the way of children's work as well as the obtained works.

Key words: child development, fine arts, wet painting techniques

1. UVOD

Likovnost je jedan od značajnijih segmenata razvoja svakog djeteta. Za razvoj likovnosti i poticanje razvoja likovnosti potrebno je poznavati faze razvoja djeteta kao i faze razvoja likovnosti koje su navedene u teoretskom dijelu rada. Za sam razvoj likovnosti vrlo je važna predškolska ustanova te motivirani i kompetentni odgajatelji. Oni djeci mogu ponuditi tehniku i motive u skladu s razvojem i dobi djeteta te postaviti realna očekivanja u odnosu na prethodno spomenuto. Također, takvi odgojitelji znaju na koji način potaknuti dijete na likovni izričaj te na koji način s djetetom prokomentirati likovni ostvaraj.

U prvom dijelu rada iznosi se teorijska podloga koju je nužno poznavati kako bi se uopće pristupilo likovnom izričaju kod djece. U drugom dijelu rada opisuje se praktični dio proveden u mješovitoj i starijoj jasličkoj skupini. Odabrane su mokre slikarske tehnike kao zanimljive djeci, važne u njihovom razvoju. Mogu se koristiti od najranije dobi te je pretpostavka da se mogu koristiti i u većoj mjeri nego se koriste. Također, usmjeravajući te potičući djecu na određenu likovnu aktivnost uzeta je u obzir njihova neposredna okolina. Kao što je navedeno u radu, uzete su u obzir razvojne karakteristike svakog djeteta, ostvarena je suradnja s odgojiteljicama te i s jednim roditeljem. Upoznato je okruženje djetetove svakodnevice te se vodilo računa o dječjoj spoznaji dotad. Ukoliko je bilo potrebno, napravljene su dodatne predaktivnosti kako bi se djeca upoznala s tehnikom ukoliko nisu te s motivima koje slikaju.

2. MOKRE SLIKARSKE TEHNIKE

Svim likovnim umjetnostima u temelju je crtež te je crtež ujedno prvi način kojim dijete započinje likovni govor. Ujedno je crtežom započela povijest umjetnosti u djetinjstvu čovječanstva (Peić, 1971). Slika se razlikuje od crteža po tome što se crtež temelji na crti, a slika na boji (Peić, 1971).

Slikarske tehnike se sastoje od boja kojima se slika, tekućina kojima se boja razrjeđuje, kistova i ostalog alata kojim se boja polaže te od podloga na koje se boja prenosi. Prema sastavu se slikarske tehnike dijele na krute i tekuće. Tekuće su: vodena boja (akvarel), gvaš, tempera, freska, ulje i akrilik (Peić, 1971).

2.1. Akvarel

Akvarel je slikarska tehnika koja ima karakter vode. Ona je svježija, tekućija i jasnija. Smatra se da je akvarel najljepše upotrijebljen kad je slika nastala njime nalik na akvarij. Kako bi bili u skladu s takvim karakterom akvarela, slikari akvarelisti birali su upravo takve motive kojima su postizali da akvarel pokaže sav sjaj svoje prirode. Osjetili su da toj tehnici godi motiv vode. Tako su slikajući vodom vodu postigli posebnu ljepotu i slikarsku bistrinu (Peić, 1971).

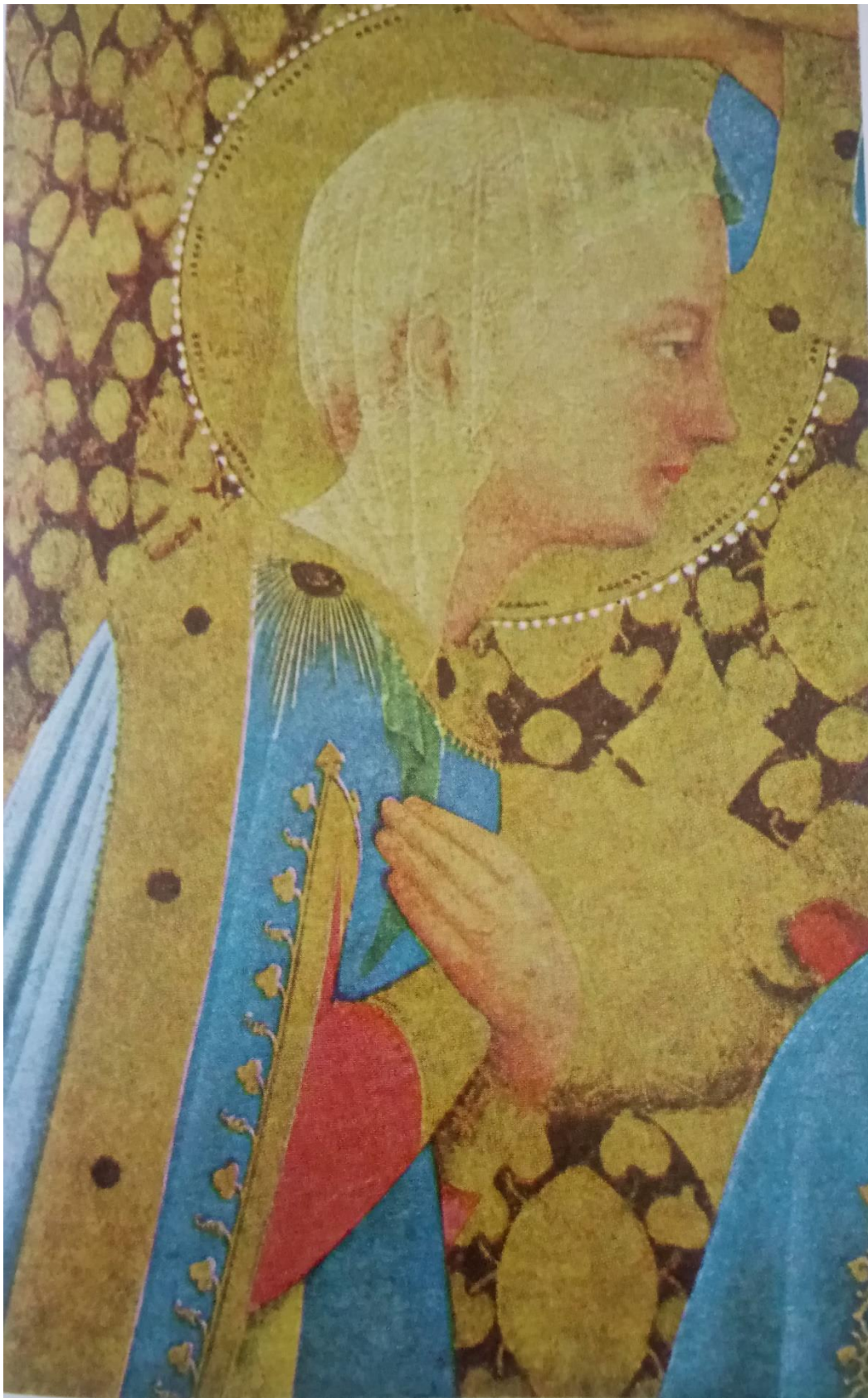

Slika 1. Slava Raškaj, akvarel

2.2. Tempera

Tempera se smatra tehnikom tišine i polaganosti. Tempera je pogodna za takozvane tihe stvaraoce. Tempera za vrijeme srdenjeg vijeka odnosno tempera renesanse bila je boj u prahu koja se miješala s emulzijom od jajeta, vode i octa. Za razliku od prozirnosti akvarela, tempera traži da se stišava u prigušenim nijansama (Peić, 1971).

Slika 2. Angelico: Djevica, detalj kompozicije (tempera)

2.3. Freska

Freska je tehnika čiji naziv dolazi od talijanske riječi fresco, što znači svježe. Freska je tehnika svježeg slikanja na zidu. Slikar sastavlja smjesu od mramornog pijeska i vapna te njome prekrije zid na kojem će slikati. Dok je smjesa mokra, nanosi boju koja je pomiješana s vapnenom vodom. Prije toga izradi nacrt, koji se zove karton. Namjena kartona je da pomogne slikaru da ne griješi (Peić, 1971).

Slika 3. Francesco Salviati: Freska u crkvi Santa Maria dell'Anima u Rimu

2.4. Ulje

Uljena slikarska tehnika smatra se ujedinenjem ostalih slikarskih tehnika. Ako se upotrijebi na suho, djeluje kao pastel. Ako se upotrijebi razrijeđeno, djeluje kao akvarel. S druge strane, ulje kao takvo ima svoj karakter te se njime razlikuje od spomenutog pastela i akvarela. Raspon uljene tehnike je od najdublje sjene do najvišeg

svjetla. Primjena te tehnike traži kontrast. Kod uljene tehnike moguće je na svijetlu boju stavljati sve svjetliju. (Peić, 1971).

Slika 4. Claud Monet: Suncokreti (ulje na platnu)

2.5. Akrilik

Akrilik je slikarska tehnika u kojoj je vezivo disperzija akrilne smole, koja se naziva akrilna emulzija. Poliakrilik je vezivno sredstvo slikarskih boja, koje je patentirano 1915. godine. Patentirao ga je Oto Rohm. 1920.-ih se počinje eksperimentirati s tim vezivom, a 1950. godine akrilik dolazi na tržište, prvo u Americi, a potom u Europi. U Europi se koristi prvotno kao vezivo, potom za iradu kolaža te kasnije kao samostalna slikarska tehnika. Akrilik tako postaje karakteristična tehnika stvaranja, odnosno slikanja.

Slika 5. Ranko Ajdinović, akrilik na platnu

2.6. Gvaš

Pojam gvaš ima francusko, talijansko odnosno latinsko podrijetlo (francuski gouache < talijanskoga guazzo: miješanje boje s vodom < latinski aquatio: močenje). To je tehnika slikanja vodenim bojama kod koje se pigment boje miješa s bijelom bojom i veže na podlogu ljepljivom tvari (gumiarabika) otopljenom u vodi. Važno je naglasiti kako se boja nanosi u gustim namazima. Ti namazi potpuno prekrivaju podlogu na kojoj se slika. Podloga za gvaš može biti: papir, pergament, drvo, bjelokost ili platno. Gvaš je tehnika najbliža tehnici akvarela.

Slika 6. Gvaš, Franz Marc, Pejsaž sa životinjama, 1913.

3. LIKOVNI RAZVOJ PREMA RAZVOJNIM FAZAMA DJETETA

Do osamnaest mjeseci života djeca nemaju dovoljno razvijenu motoriku niti sposobnost kako bi se izrazila likovnim jezikom (Jakubin, 1996). Kako bi se dijete razvilo u području likovnog izražavanja, odvijaju se procesi razvoja motorike prstiju, šake i ruke u cjelosti te mogućnost ovladavanja instrumentima poput olovke odnosno kista, razvija se spoznaja o okolini (Grgurić, Jakubin, 1996).

3.1. Faza šaranja

Prema Herceg, Rončević, Karlavaris (2010) faza šaranja počinje od otprilike prve godine i traje do treće godine. Šare se tijekom te faze mijenjaju od jednostavnijih crta (djeca povlače linije iz zglobova ramena i lakta) do manjih kružnih crta koje povlače iz zglobova prstiju i šake. U početku stvaranja linije su pravolinijske, dok su kasnije kružne. Dijete prikazuje različitim oblicima šaranja, a kada se pojavi oblik kruga on predstavlja potrebu i želju za prikazom raznih oblika poput čovjeka, kuće, automobila. Za djecu u toj fazi odličan materijal za stvaranje su pastele i kreda te meka olovka.

3.2. Faza sheme

Faza sheme počinje približno od treće godine i traje do pete godine života. U tom razdoblju, Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) navode da djeca prikazuju prepoznatljive objekte i figure, koji se zbog relativno oskudnog prikaza još nazivaju i glavonošcima. Isto tako, dijete će prikazati ono što ga zanima, to jest, što mu je važno pa će tako prilikom crtanja ljudskog lika prikazati lice s detaljima: dodat će oči, usta, a kasnije i nos, uši i kosu, dok udovi (noge, ruke) neće imati debljinu, već će ih dijete prikazati jednostavnim linijama. Često će biti naglašeni prsti jer će ih biti mnogo na rukama, što zbog nepoznavanja brojeva, što zbog emotivne povezanosti prema osobi koja obavlja neku aktivnost. Tijelo će najčešće predstavljati krug, elipsa, trokut, pravokutnik, a u toj dobi će prikazivati i druge objekte, kao što su kuća, stablo, cvijet, stol i stolice.

3.3. Faza razvijene sheme

Faza razvijene sheme prema Herceg, Rončević, Karlavaris (2010) traje otprilike od pete do osme godine. Za razliku od prethodnih faza, dijete prikazuje više detalja, što će biti vidljivo u prikazu glave pa će tako dijete crtati obrve, kosu, vrat, uši, a tijelo, osim što će imati detalje poput odjeće, obuće, ukrasa, nakita i tome slično, dobit će volumen i debljinu. Proširuje se i broj tema pa dijete prikazuje pokret najčešće profilom glave, savijenih udova u koljenu i laktu, pokretom noge, ruke i tijela. Da prikaže prostor, dijete će nacrtati vodoravne linije pa će tako one na dnu papira označavati zemlju, a linije na vrhu crteža nebo.

3.4. Faza oblika i pojava

Faza oblika i pojava traje od osme do desete godina, a u toj fazi, kako objašnjavaju Herceg, Rončević i Karlavaris (2010), objekti i figure koje dijete prikazuje postaju realniji.

4. LIKOVNOST I RAD S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

4.1. Razvoj likovnosti

Likovnost potiče razvoj djetetovoga govora, radnih sposobnosti, tjelesni, socijalni i kognitivni razvoj te kreativnost. Većina aktivnosti koje se provode su likovne odnosno likovne aktivnosti prate sve ostale. Likovni jezik najoptimalniji je način izražavanja kod djece rane i predškolske dobi. Prema Jakubin (1999) djeca mlađe dobi upoznaju slikarske tehnike spontano te vlastitim likovnim izražavanjem. Za razliku od mlađe djece, starija djeca stvaraju na svjesnijoj i racionalnijoj razini. Autorica Dobrila Belamarić (1986) takvu usmjerenost pažnje naziva stvaralačkom percepcijom i kada se ona razvije onda dijete likovno izražava ono što je opazilo i otkrilo. Prema autorima Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) materijal sam po sebi ne pruža otpor djeci, što znači da se njime lako boji, razrjeđuje i nanosi na podlogu. Djeca predškolske dobi najčešće koriste pastel, kolaž, akvarel, temperu, flomastere i olovke u boji. Samostalnom uporabom one utječu na cjelokupni djetetov razvoj, razvijaju kreativnost, maštu, intuiciju, te ona odrastaju u osobe sa skladnim i profinjenim osjećajima. Ray Smith (1990 prema Jevtić i sur., 2011) definira slikarstvo kao likovnu umjetnost kojoj je temelj izraza linija, boja i ploha. Smith navodi slikarstvo kao plošno dvodimenzionalno likovno izražavanje. U slikarskom postupku oblikovanje je na plohi, te se trodimenzionalnost ostvaruje crtom, bojom i svjetlom gdje se pomoću sjene i linearne perspektive prikazuje prividan volumen u slici (Jakubin, 1999). Smatra se kako je u predškolskoj dobi rad s bojom složen proces. S druge strane dijete odabire jednostavniji postupak te najčešće za određeni oblik u svom crtežu upotrebljava jednu boju. Autorica Jevtić i suradnice (2011) ističu kako se boja oduvijek smatrala magičnom i iscijeljujućom jer su priroda i svijet koji nas okružuju bogatstvo raznolikih nijansi boja. Boja kao vizualni znak ima tri dimenzije točnije tri temeljne karakteristike po kojima je određena: kromatska kvaliteta, svjetlina (ton) i čistoća, intenzitet. Ostwald je podijelio sve boje koje čovjekovo oko primjećuje (slika 7). Podijelio ih je prema njihovim fizičkim osobinama u dvije osnovne skupine: kromatske i akromatske (Jakubin, 1999).

Miješanje boja jedna je od najvažnijih vještina koje trebaju djetetu koje je likovni stvaraoc. Razlikuje se mehaničko (izravno miješanje boja s drugom bojom) i optičko (miješanje sitnim točkanjem dviju boja) miješanje boja (Jakubin, 1999). Boje sunčevog spektra- kromatske boje dijele se na primarne i sekundarne. Primarne (osnovne) koje se ne mogu dobiti miješanjem drugih boja su crvena, žuta i plava. Miješanjem bilo koje dvije primarne boje, dobije se sekundarna boja. To su narančasta, zelena i ljubičasta. Miješanjem plave i crvene dobije se ljubičasta, plave i žute zelena te miješanjem žute i crvene narančasta. Miješanjem primarnih i sekundarnih boja nastaju izvedene ili tercijarne boje. Akromatske boje su crna, bijela i siva. Watt i Barlov ubrajaju još tri vrste boja. Harmonične boje koje se nalaze jedna uz drugu na vanjskom prstenu kruga s bojama, poput plave i svijetloplave. Boje koje su smještene jedna nasuprot drugoj zovu se komplementarne boje. One stvaraju najveći kontrast kao što su plava i narančasta. Tople i hladne boje stvaraju osjećaj topline i jarkosti ili hladnoće gdje se manje ističu na papiru. Johannes Itten osmislio je podjelu kontrasta boje na: kontrast boje prema boji, kontrast svjetlo - tamno, kontrast toplo - hladno, komplementarni kontrast, simultani (istodobni) kontrast, kontrast kvalitete i kontrast kvantitete (Jakubin, 1999). Boju Peić dijeli na šarene (devet osnovnih boja spektra) i nešarene (crno, bijelo i sivo). Šarene boje imaju svoj ton. Svjetlina boje ili ton označava količinu svjetlosti u boji. Eksperimentiranjem tonova u radu s djecom pokušava se dobiti više različitih tonova jedne boje, na način da se postupno krene od najsvjetlije ka najtamnijoj. Dodavanjem bijele nekoj boji dobivaju se svjetliji tonove te boje, a dodavanjem crne nastaju tamniji tonovi te iste boje. To je najlakše postići vodenim bojama i temperama. Svijetli tonovi stvaraju nježan, pastelan efekt, dok slika tamnijih tonova djeluje snažnije. Boja u sebi ima prirodnu količinu svjetlosti.

Slika 7. Ostwaldov krug boja

4.2. Dječje stvaralaštvo

"Kada dijete slika, ono slijedi unutarnju sliku svog proživljenog događaja, života i življenja" (Belamarić, str. 190., 1986). Damjanov (1991) navodi kako se dijete u susretu sa slikarskim tehnikama predaje nesvjesno i potpuno, te postepeno izražava ono skriveno u hodaњу, gledaњу, dodirivaњу. Tada se stvara ljepota likovnog izraza koja je prisutna u djetetovoj okolini. U dječjem likovnom izražavaњу i stvaranja može se očekivati kreativan proces u većoj mjeri nego kreativno realiziran likovni produkt (Belamarić, 1986). Tijekom djetetova razvoja, uporaba slikarskih tehnika postaje njegova nezaobilazna životna potreba. Kada nastanu prvi djetetovi likovni radovi, uz dostupnost mnogih slikarskih materijala, tada dijete počinje uzbuđeno slikati zbog raznolikih mogućnosti koje mu pruža boja. Boja u slikarstvu kod djece izaziva osjećaj cjelovitosti, oslobađa i uravnotežuje energiju (Damjanov, 1991). Pablo Picasso smatrao je kako najmlađa djeca lakše i brže svladavaju osnove slikarstva. Kroz igru nesvjesno ulaze u čaroban svijet umjetnosti. Što dijete postaje starije, to je teže

prevladati zadane okvire koji su stvoreni pod utjecajem okoline (Balić Šimrak 2011, str. 3).

Prema Belamarić (1986) dijete u najmlađoj dobi je usmjereno na šaranje i važno mu je samo da taj slikarski predmet ostavlja tragove. Kada dijete u toj ranoj fazi koristi boju, svejedno je kojom će bojom šarati i često je to ona koja mu je na dohvata ruke. Stoga je velika uloga na odgajatelju, koji treba omogućiti eksperimentiranje i igranje potičući raspoznavanje boja. U svakom dječjem izražavanju postoji individualnost u kojoj postoji veza između slikanja i osobina djeteta. Karakterističnost svake dobi je spontanost koja daje slikama posebnu vrijednost i poseban faktor djetinjstva (Grgurić, Jakubin 1996).

4.3. Upotreba slikarskih tehnika u radu s djecom

Herceg, Rončević i Klavaris (2010) smatraju kako se razvojne pojave u dječjem likovnom izražavanju mogu vidjeti kroz uporabu slikarskih tehnika. Uporaba svakog materijala zahtijeva određene postupke. Djeci uvijek ponudimo cjelokupnu paletu boja, a ne samo neke boje. Ponekad se dogodi ipak u radu da odgajatelj djeci ponudi samo određene boje za koje smatra da bi ih dijete trebalo koristiti. Herceg, Rončević i Klavaris (2010) navode kako se ne koriste sve tehnike, njihovi materijali i pribori u izražavanju djece rane i predškolske dobi, već se rabe tehnike, materijali i predmeti posebno oblikovani i primjereni u skladu sa njihovom dobi. Mokre slikarske tehnike koje se koriste u vrtiću su akvarel, gvaš i tempera, a najčešće su to samo tempera i akvarel. Najprimjerenije su za miješanje boja. Omogućavaju jednakomjerno oslikavanje većih površina jer djeca slikaju iz lakta ili ramenog zgloba. U radu s djecom najzahtjevnije su tehnike otiskivanja poput batika i uporaba alata kao što su škare, gdje je najvažniji nadzor odgajatelja (Herceg i suradnici, 2010). Kada djecu pripremimo na aktivnost, važno je da djeca biraju mjesto slikanja jer će se na taj način usredotočiti i izraziti vlastitu kreativnost. Akvarel je slikanje s vodenim bojama koje se razrjeđuju s vodom. Boje su transparentne i prozirne, slikanjem jedne preko druge dobivaju se razni prozirni tonovi. Tehnika se može primijeniti na dva različita načina, na mokroj i na suhoj podlozi papira. Nakon slikanja na suhoj podlozi i sušenja prvog sloja preko njega se mogu nanositi novi slojevi boje, a zbog prozirnosti boje vidi se sloj ispod sloja te se na taj način dobivaju nove kolorističke vrijednosti. Kod akvarela na mokroj podlozi starija predškolska djeca mogu samostalno spužvicom namočiti

papir, dok mlađoj djeci odgojiteljica može pripremiti papir na kojem će slikati. Na takvom dobivenom papiru slika se mekanim kistom, te slika nastaje razlijevanjem boje te ulaženjem boje u boju, zbog čega se dobivaju novi likovni efekti, što je djeci predškolske dobi iznimno zabavno.

Djeca temperom slikaju ekspresivno, koriste gustu boju koju vole miješati. Kad se želi dobiti nova boja miješanjem dviju boja, Jakubin (1999) navodi kako se te dvije boje moraju jako dobro izmiješati, u suprotnom će željena površina biti uprljana. Slikanje temperom sa mlađom djecom izvodi se na takav način da im se ponude posudice s različitim bojama i u svakoj njen kist tako da kada dijete pri slikanju mijenja boju, mijenja i kist. Starija djeca rade samo s jednim tanjim i jednim debljim kistom koji svaki put kod mijenjanja boje ispiru u vodi i brišu u krpicu. Grublje i deblje linije djeca slikaju širokim, a fine linije tankim kistom. Najprikladniji kistovi za rad s temperom su kistovi duge dlake i kistovi s plosnatim vrhom. Važno je naglasiti da je na početku poželjno djecu pustiti da istražuju i ovladaju upotrebom boje i kista. Smatra se da aktivnosti sa temperom djecu vesele, jer miješanjem boja dobivaju različite nijanse druge boje.

5. PRAKTIČNI RAD

Boraveći u vrtiću imala sam priliku upoznati se s radom odgojiteljica te također i sama djeci ponuditi aktivnosti koje su u domeni ovog rada. Namjera mi je prvotno bila istražiti kako funkcionira skupina te koje im se slikarske tehnike nude i naposljetku kako djeca na njih reagiraju. Ono što sam zamijetila te i iskomunicirala s odgojiteljicama je da se tehnika bira prema motivu koji se prikazuje. Dakle, kada je riječ o prozračnim proljetno-ljetnim motivima koristi se tehnika akvarel, dok se za jesenje i zimske motive u većoj mjeri koriste tempere.

Skupina u kojoj sam boravila je mješovita skupina djece, dobi od 3-6 te starija jaslička skupina dobi 2- 3 godine.

5.1.Slikanje bundeve- tempera

Za prikaz bundeve u suradnji s odgojiteljicom skupine djeci donosim bundevu koju stavljamo na stol u likovnom centru. Djeca su bundevu slikala u jesen, kada je soba bila puna jesenjih motiva te su se prethodno susrela s oblikom i strukturom prave bundeve. Aktivnosti su prethodile istraživačke aktivnosti. Djeca i roditelji su kroz cijeli rujan donosila raznolike jesenje plodove i motive. Među time se pronašlo i par bundeva. Nakon što su se djeca upoznala sa strukturom i veličinom bundeve, razgovarali smo o različitim namjenama. Nakon toga odlučila sam u suradnji s odgojiteljicom djeci ponuditi bundevu kao motiv za slikanje temperom. Još jedna značajna činjenica je da je dio likovnog centra u sklopu skupine bio istražiti kako od primarnih nastaju sekundarne boje. Tako je odgojiteljica djeci često nudila samo primarne boje kako bi pomoću njih dobili sekundarne. Također je važno istaknuti kako se u likovnom centru nalazi dio gdje je slikovno prikazano na koji način se koja boja dobije (sekundarna od dvaju primarnih). To je dio okruženja s kojim su djeca također svakodnevno upoznata. Djeca dobi 3-5 godina imala su prethodno aktivnost u kojoj su istraživali miješanje boja.

Slika 8. Miješanje primarnih boja

Slika 9. Nastanak sekundarnih boja

U slučaju likovnog prikaza bundeve djeci su ponuđene dvije primarne boje- crvena i žuta kako bi djeca sama dobila željenu nijansu kojom će prikazati bundevu. Djeci dobi 3-5 godina miješanje boje postala je centralna aktivnost. Nastavili su istraživati što se događa s bojama kad se pomiješaju te su različite nijanse prenosili na papir bez da su bojom kreirali određeni oblik. Ono što ih je isključivo zanimalo je trag koji boja ostavlja po papiru. Komentirali su međusobno svaku nijansu koja je bila različita od prethodne odnosno svaku koja se razlikovala od one njihovih prijatelja. Također je uočeno kako su mlađa djeca imala potrebu bojati si ruke dobivenom bojom. Zaključak

nakon provedene aktivnosti je kako je toj djeci bilo potrebno više aktivnosti samog miješanja boja koje bi prethodile ovoj aktivnosti slikanja bundeve.

Kod djece dobi 5-6 godina je bilo zamijećeno kako je nedostajala predaktivnost kojom se istražuje miješanje boja, koju oni prethodno nisu imali, za razliku od mlađe dobne skupine. Djeca ove dobi naslikala su bundevu te izvršila zadatak, no također ih je u većoj mjeri zanimalo miješanje boja (Slika 10). Sami su procjenjivali koja boja im je još potrebna te su u skladu s time samostalno dodavali tu boju. Ovisno o nijansi koju su željeli postići sami su dodavali crvenu odnosno žutu boju. Također, nakon što su prikazali bundevu, samostalno su počeli miješati različite boje te istraživati boje i nijanse boja koje su pritom dobivali (Slika 11). Lako je zaključiti da se u ovakvim aktivnostima nužno mora provesti predaktivnost u kojoj će djeca slobodno i samostalno istraživati boje te na koji način se sekundarne boje dobivaju od primarnih. Kada je to dio aktivnosti čiji cilj je prikazati određeni element- tada samo miješanje boja postaje centralna aktivnost. Ono što se još može učiniti je da se u tom trenutku cilj aktivnosti zanemari kako bi djeca do kraja istražila, da se izvedu zaključci koje su djeca donijela te da se glavna aktivnost (likovni prikaz bundeve) održi drugi dan. Naime, djecu se može usmjeravati i poticati, no ne treba im oduzeti pravo na najbolji način spoznaje, a to je vlastito istraživanje. U ovoj aktivnosti vidljiv je još jedan element koji se ne preporuča, a to je da su djeci bile ponuđene samo određene boje. U ovom slučaju to su bile crvena i žuta. Na taj način djeci je onemogućeno da upotrijebe neku drugu boju koja bi možda bolje dočarala njihov doživljaj bundeve. Namjera je bila ta da djeca iskoriste dvije primarne boje kako bi dobila jednu sekundarnu te nju iskoristila za prikaz bundeve. Isključivo s tim ciljem ponuđene su samo dvije boje, što kasnije stariju djecu nije spriječio u daljnjem istraživanju.

Slika 10. Slikanje bundeve temperom. Dob djece: 5-6g.

Slika 11. Proizvoljna aktivnost djece nakon slikanja bundeve-miješanje boja.

5.2. Slikanje pahuljica bijelom temperom

Nakon što je pao snijeg, počeo je među djecom razgovor kako prikazati snijeg na papiru. Djeca dobi 4-5 tvrdila su kako se ne može likovno prikazati snijeg jer bijela bojica ne postoji. Drugi su tvrdili kako ne postoji jer se ne vidi na bijelom papiru. Razgovorom sa starijom djecom dolazi prijedlog da se bijela tempera koristi kao snijeg, a da u podlozi bude papir u drugoj boji, koja nije bijela. Dogovorili smo se da ćemo koristiti plavi papir i isključivo bijelu boju. Plavi papir sugeriran je budući da je nebo plavo. Ono što je još prethodilo aktivnosti su prikazi kristalića pahuljica. Djeca

su većinom slikala kuglice snijega te smo ih potaknuli na razmišljanje o tome kakve sve pahuljice mogu biti te smo im pokazali fotografije različitih struktura pahuljica. Starija djeca su tvrdila da ne postoje takvi pravilni kristali pahuljica koje smo im pokušali dočarati. Tada smo pronašli realne fotografije iz našeg vrtića na kojima je to vrlo dobro vidljivo. Slikajući, mlađa djeca su se divila kako bijela boja zaista može ostaviti trag na papiru te su na taj način proširila svoju spoznaju (slike 12 i 13).

Slika 12. Slikanje snježnih pahuljica

Slika 13. Slikanje snježnih pahuljica

5.3. Proljetno cvijeće - akvarel

Pred proljeće u dogovoru s odgojiteljicama skupine predlažem likovnu aktivnost čiji je cilj slikanje cvijeća tehnikom akvarel. Ono što razlikuje upotrebu akvarela od tempere je to što su djeci na jednom mjestu dostupne sve boje i samostalno odabiru koju će koristiti. Dajući djeci temperu nerijetko se daju samo one boje koje su „potrebne“ za crtež. Time se djecu direktno ograničava za izbor boja te vlastitu interpretaciju i likovni ostvaraj.

Ovoj aktivnosti prethodila su dječja zapažanja u njihovom okruženju. Naime, djeca su opazila pojavu prvih visibaba, šafrana i ostalog proljetnog cvijeća. Uz pomoć enciklopedija upoznali smo se s različitim vrstama cvijeća. Djeca su prepoznala baš ono cvijeće koje su već vidjela u prirodi. Osim promatranja vrsta cvijeća, pokušali smo uočiti i strukturu cvijeta.

Slika 14. Istraživanje enciklopedija- predaktivnost likovnom prikazu proljetnog cvijeća

Prije likovne aktivnosti djeca su dobila uputu o cilju aktivnosti, a to je likovni prikaz proljetnog cvijeća. Namjera je bila da djeca sama odaberu boje koje će koristiti te da samostalno odluče kako će izgledati cvijeće. Nije im se sugeriralo rješenje ni u jednom

trenutku niti upotreba određenih boja. Za vrijeme trajanja likovne aktivnosti u pozadini je puštena skladba „Proljeće“ (Antonio Vivaldi) kako bi djeca čula i osjetom sluha doživjela razigranost i vedrinu proljeća. Analizom aktivnosti doneseni su određeni zaključci. Dječak (3 g.) uspješno je prikazao strukturu cvijeta, no koristio je tamne boje. Budući da dječak ne sudjeluje rado u likovnim aktivnostima, upućena je pohvala strukturi cvijeta te boja nije komentirana.

Slika 15. Struktura cvijeta-dječak 3 g.

Ono što je zamijećeno je također da djeca koriste vrlo malo vode s obzirom da se radi o tehnici koja zahtijeva puno vode. Pretpostavka je da je to zbog toga što su u razdoblju prije toga u većoj mjeri koristili temperu koja ne zahtijeva toliko vode. Tijekom aktivnosti podsjećalo ih se na veću upotrebu vode te im se pokazivalo kako je lakše koristiti boju kad je više razvodnjena.

Nadalje, zamijećeno je kako djeca više uživaju u ovom zadatku nego u nekom od prethodnih. Tako je djevojčica (3 g.) koja dotad nijedan crtež nije završila, ovaj uspješno privela kraju. Izvršila je cijeli zadatak te uspješno prikazala strukturu cvijeta. Promatrajući je, lako se moglo zamijetiti kako rado sudjeluje u aktivnosti, kako joj se sviđa te je njeno dovršavanje i pokazivanje odgojiteljici znak da je aktivnost bila vrlo

uspješna i primjerena dobi. Također, dječak (4.5 g.), koji se zbog velike razine samokritičnosti nerado uključuje u likovne aktivnosti, ovu aktivnost uspješno je priveo kraju. Dječak na osebujan i sebi svojstven način prikazuje elemente (bundevu je prikazao tako da je izrezao oblik i obojao ga) te prije svake likovne aktivnosti prvo promišlja. U ovoj aktivnosti je također kao prethodno spomenuta djevojčica uživao te iskazao zadovoljstvo svojim likovnim uratkom.

U likovnim uradcima može se zamijetiti kako su strukture pravilne gotovo kao da su crtane bojom. S druge strane djeca skupine u dobi 3-5g lakše su pristupila likovnoj aktivnosti, nego kada se radi s bojicama.

Slika 16. Proljetno cvijeće- tehnika akvarel

Slika 17. Prolječno cvijeće-tehnika akvarel

Slika 18. Prolječno cvijeće- tehnika akvarel

5.4. More- akvarel

Ususret ljetu djeca dobi od 6 godina počela su spominjati odlaske na more. budući da u sobi skupine, u sklopu istraživačkog centra postoje različite verzije školjaka, djeca su ih odlučila istražiti. Djeca dobi 4 godine redom su donosila školjke i pokazivala kako se prislanjanjem školjke na uho može čuti zvuk mora. To nas je potaknulo na likovnu aktivnost slikanja morem. Najpogodnija tehnika za to je akvarel. Naime, namjera je bila likovnom tehnikom dobiti prozračnost i prozirnost mora. Prije likovne aktivnosti razgovarali smo o tome koje boje može biti more. Dogovor s djecom je bio da svatko prikaže more onom bojom za koju smatra da je boja mora. Sukladno tome, dobiveni su različiti likovni uratci, koji su bili individualni prikazi mora svakog od djece. Jedan od radova prikazivao je i palme (slika 19). Djevojčica od 6 godina uspješno je prikazala sve boje mora te pažljivo oslikavajući uvidjela na koji način boje akvarela uranjaju jedna u drugu te se stapaju u cjelinu (slika 20).

Slika 19. Djevojčica slika palmu

Slika 20. More- akvarel

Slika 21. More- akvarel

Slika 22. More- akvarel

5.4. Aktivnosti u starijoj jasličkoj skupini (2-3g)

Sukladno razvojnim fazama svakog djeteta, za očekivati je od djece ove dobi da ne prikazuju strukture svojim likovnim uratcima. Djeca ove dobi još uvijek razvijaju finu motoriku ruku. Ono što im je olakšano kod primjene mokrih tehnika je to što pokret kistom ide iz ramenog zgloba. Tako radovi ove djece za cilj imaju istražiti kako kretati kist po podlozi, kako nastaje crta povučena kistom te kako nastaju određeni tragovi.

Djeca ove dobi to ne verbaliziraju, već slijedom više takvih aktivnosti istraživanja tehnike uočavaju određena pravila te ih se pridržavaju u daljnjem radu. Za aktivnosti s djecom ove dobi izabrala sam predloške koje ću im ponuditi kako bi ih obojali. Nakon što je proveden niz istraživačkih likovnih aktivnosti u suradnji s odgojiteljicom skupine, predlažem određenu strukturu koju trebaju obojati. Na taj način usmjeravam njihov rad i pokrete kistom te rukom.

5.5. Oslikavanje predložaka- tempera

U jesenje doba djeca su istraživala lišće. Promatrala su ga povećalom, uočavala su strukturu, veličinu i boju. Budući da samostalno nisu uspjela nacrtati strukturu lista, donijela sam im predloške koji su bili izgledom jednaki listovima koje su imali u skupini.

Slika 23. Bojanje lista- tempera

Slika 24. Bojanje lista- tempera

Slika 25. Bojanje lista- tempera

Djeci nudim posude s razliĉitim bojama, odnosno sugeriram im boje koje smo zamijetili na lišću. Svatko od njih bira boju koju Źeli. Ujedno miješaju Źutu i crvenu

boju te zamijecuju da nastaje narančasta. Miješanje boja nije bio cilj aktivnosti te nije bilo predviđeno, no djeca su samostalnim istraživanjem kreirala sekundarnu boju, što im se posebno svidjelo te su je rado primjenili. Osim toga, uočili su da kad se nanesu jedna preko druge (crvena i žuta) također dobiju novu boju. Djevojčica (2g.) odlučila se poigrati bojama te je na svom primjeru dobila različite nijanse od žute do crvene. Za razliku od nje, djevojčica (3g.) koristila je samo jednu boju te nikako nije htjela pomiješati nijednu drugu boju s tom, kako na papiru tako ni u posudi s bojama (slike 24 i 25). Ono što sam također zamijetila je da su djeca bez poteškoća, čak štoviše s lakoćom bojala ponuđene predloške.

5.6. Oslikavanje ukrasa- tempera i akril

Prije zimskih blagdana ostvarena je suradnja s jednim od roditelja. Roditelj u skupinu donosi kartonske predloške ukrasa za jelku u različitim oblicima. Ukrasi su plošni. Također donosi akrilne boje i koriste se tempere iz skupine. Svako dijete samostalno bira posudu i traži određenu boju te njome boja određeni predložak. Djeca u većoj mjeri biraju akrilne boje u odnosu na tempere. Za pretpostaviti je kako je to zbog toga što su im nove, boje su žarkije, imaju šljokice te se akrilne boje lakše razmazuju od tempere. Ono što zamjećujem je da djeca dobi do 2 godine čvrsto pritišću kist o podlogu te ne bojaju samo strukturu (predložak), već im je zanimljivo i bojati podlogu koja se nalazi na stolu. Istaknula bih također kako djeca u skupini koja imaju više od 2.5 godine pokazuju tendenciju bojanja isključivo dobivenog predloška.

Slika 26. Bojanje ukrasa- akril

5.7. Oslikavanje školjkica- akvarel

Aktivnost koja je prethodila likovnoj aktivnosti bilo je istraživanje školjkica. Donijela sam djeci školjke te su ih proučavala. Upoznali su se s bojom i teksturom. Idući dan, nakon provedene istraživačke aktivnosti ponudila sam im predloške školjki te vodene boje. Ono što sam primijetila je da djeca dobi od 2 godine imaju potrebu snažno pritiskati kist o podlogu te više puta prijeći kistom preko iste boje. Stoga se preporuča korištenje akvarela u većoj mjeri kako bi djeca spoznala njegova svojstva te ovladali pokretima kistom. Ono što je specifično za dob djece od 2 godine je to da oni još uvijek uče ovladavati pokretima ruke, njihov razvoj je još u tijeku te su u skladu s time i njihovi pokreti rukom.

Slika 27. Bojanje predložaka- akvarel

Slika 28. Bojanje predložaka- akvarel

6. ZAKLJUČAK

Nakon proučene literature i teorijskih podloga, uključujem se u rad skupina te pratim karakteristike rada s djecom. Ono što primjećujem je da su mokre slikarske tehnike vrlo malo zastupljene. Najčešće je tome razlog što je odgojiteljicama lakše ponuditi i pripremiti likovne aktivnosti s tehnikama koje su manje zahtjevne. To se odnosi na pripremu, zahtjevnost i pospremanje nakon korištenja određenog materijala. Ponukana time, odlučujem djeci ponuditi upravo te tehnike, mokre slikarske tehnike. Primjećujem kako djeca u njima uživaju. Također se lako primjećuje kako ih djeca vrlo rijetko koriste. Posebice se to primjećuje kod starije djece koja još uvijek koriste vrlo malo vode za tehniku akvarel. Smatram također kako se akvarel premalo koristi u radu s djecom. Bilo je očito kako djeci odgovara upravo ta tehnika za izražavanje. Usuđujem se reći kako su djeca bila puno kreativnija i slobodnija stvarajući tehnikom akvarel, nego temperom. Prije svega, imala su slobodu izbora boje. Pokreti kistom su slobodniji i lakši. Ta tehnika omogućila je i djeci koja se teže likovno izražavaju, da se slobodno i sigurno izraze te iskažu zadovoljstvo reproduciranim.

Valjalo bi svakako istražiti te usporediti kako bi djeca reagirala da kad bi iste motive slikala drugom od tehnika. Za pretpostaviti je da neka djeca bolje prihvaćaju te kvalitetnije stvaraju akvarelom, a neka djeca temperom. Ovisi to i o dobi djeteta. Što su djeca mlađe dobi, više razmazuju boje po papiru. Također se pokazalo da vole miješati boje te u njihovim radovima po slobodnom izboru boja i motiva prevladavaju tamne boje dobivene miješanjem svih boja koje im se sviđaju. Kada je riječ o konkretnim primjerima u radu, pretpostavljam da bi proljetno cvijeće bilo prikazano u više oblike, da ne bi bili prisutni samo kružni pokreti te bi sama boja bila istaknutija i manje prozirna. Što se tiče mora, pretpostavljam da bi djeca mogla temperom prikazati i teksturu, oblik vala, istaknuti kretanja mora. Kada je riječ o radovima temperom, pretpostavljam da bi djeca dobro reagirala te osim radova s pahuljicama, dobila kvalitetne radove. Promjena tehnika ne bi značajno utjecala na kvalitetu dječjih radova ukoliko odgajatelj svojim radom postigne dječje ovladavanje tehnikom prije svega te ih potom kvalitetno potakne na likovno izražavanje.

Kada je riječ o temperi i njenom korištenju, potrebno je djeci omogućiti dostupnost svih boja u svakoj aktivnosti, što je i učinjeno nakon provedenih aktivnosti. U

provedenim aktivnostima očito je kako su boje sugerirane na način da su djeci samo određene bile dostupne. Nakon analize aktivnosti u suradnji s odgojiteljicama, situacija se promijenila. Također prilikom primjene obaju tehnika, odnosno prije, potrebno je djeci omogućiti niz aktivnosti kojima bi samo istraživala boje, tehniku, teksturu premaza, pokrete kistom te proces miješanja boja. Na taj način djeca svih dobi lakše bi ovladala tehnikama te se još slobodnije i kreativnije izražavala. Ono što je važno naglasiti je da navedene tehnike trebaju biti puno zastupljenije u odgojno-obrazovnom radu te se djeci treba dati veće sloboda u izboru boja i načinu stvaranja likovnih djela.

LITERATURA

Knjige:

- Belamarić, D. (1986). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga
- Damjanov, J. (1991). *Vizualni jezik i likovna umjetnost*. Zagreb: Školska knjiga
- Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa
- Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa
- Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike – temeljni pojmovi*. Zagreb: Educa
- Peić, M. (1971). *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga

Rad u časopisu:

- Balić Šimrak, A. (2011). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj*, 62/63, 2–8.
- Višnjic Jevtić, A., Vekić-Kljaić, V., Gudek, N., Heker, S., Seksan, A., Štulić, S., Gulam, S., Uvodić, K., Košćević, D., Pinter, D., Jurković, T., Tomljanović, E. (2011). Slikarske tehnike. *Dijete, vrtić, obitelj*, 62/63, 14–23.

Članak u konferencijskom zborniku:

- Balić Šimrak, A. (2011): *Umjetničko djelo u likovnom odgoju i obrazovanju*. Zbornik znanstvenih skupova 2009.–2011. Zagreb: UF, Ecnis

Mrežne stranice:

- Slikarska tehnologija materijali i tehnike
<https://slikarskatehnologija.wordpress.com/category/1-tehnike/g-akrilik/>
(27.6.2020.)
- Slikarska tehnika akrilik <https://ranko-ajdinovic.com/slikarska-tehnika-akrilik/>
(27.6.2020.)
- Gvaš <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=23918> (27.6.2020.)
- <https://nova-akropola.com/lijepe-umjetnosti/slikarstvo/slava-raskaj/> (1.07.2020.)

- <https://book.hr/slike-umjetnici-povijest-prikazivali-isusovo-uzasasce-nebo-ocu/kako-su-umjetnici-kroz-povijest-prikazivali-isusovo-uzasasce-na-nebo-k-ocu-6-book-evangelizacija/> (1.07.2020.)

Izjava o javnoj objavi rada

Naziv visokog učilišta

UCITEJSKI FAKULTET

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad
naslov

MOKRE SLIČARSKE TEHNIKE U RADU S DJELOM PEDAGOGSKE DOBI

vrsta rada

ZAVRŠNI RAD

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

UCITEJSKOG FAKULTETA

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U Čakovcu 7.7.2010 datum

Ime Prezime

LAURA GEGIĆ

OIB

48846277613

Potpis

Laura Gegić

45